

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
Відділення вищої освіти НАПН України
Інститут вищої освіти НАПН України

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РОЗРОБЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО
РЕЙТИНГУ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
Методологічний семінар

«Рейтингування університетів: економічний аспект»

Вітренко Ю.М.

завідувач відділу економіки вищої освіти
ІВО НАПН України,
кандидат економічних наук, доцент,
Заслужений економіст України,

Київ, 22 березня 2018 р.

Україна має статус країни з ринковою економікою з 2006 року

Із Конституції ЄС: «Діяльність Союзу направлена на сталий розвиток Європи, заснований на ... висококонкурентній соціально-орієнтованій ринковій економіці...».

З Угоди про асоціацію між Україною та ЄС: «... зобов'язання розбудувати ... ринкову економіку» ... «Сторони визнають, що принципи вільної ринкової економіки становлять основу для їхніх відносин...».

Вартість обсягів послуг вищої освіти як результатів основного виду діяльності ЗВО України у 2010-2015 роках

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2015 до 2010 у %
млрд. грн.	39,2	41,3	44,8	45,5	42,1	48,7	24
у % до:							
усіх товарів і послуг (у країні)	1,5	1,3	1,3	1,3	1,2	1,0	- 0,5
ВВП	3,5	3,0	3,0	3,0	2,7	2,5	- 1,0

Джерело: Національні рахунки освіти України у 2015 році: Статистичний бюлетень/ Державна служба статистики України .- С.88 (розрахунки автора)

Реформування суспільних відносин в Україні (у тому числі й відносин у сфері вищої освіти) мають здійснюватися з урахуванням їх відповідності принципам сучасної ринкової економіки

Основні терміни та визначення економічного виміру рейтингування ЗВО:

Рейтингування університетів – один із інституціональних засобів унормування економічної конкуренції ЗВО як суб'єктів економічної діяльності за одержання переваг (вигод) від реалізації ними продуктів (товарів і послуг) на ринку послуг вищої освіти (основного виду економічної діяльності ЗВО), ринку послуг щодо наукового досліджування та експериментального розробляння (другорядного виду економічної діяльності ЗВО), ринках товарів і послуг інших другорядних видів економічної діяльності.

Мета рейтингування університетів – на підставі доказових вимірювань досягнень університетів у суспільному житті визначення їх місця у конкурентній боротьбі за можливість претендувати на одержання певних економічних переваг (вигод).

(продовження)

Основні терміни та визначення економічного виміру рейтингування ЗВО:

Індекси досягнень університетів (ІДУ) – рейтингові показники, які характеризують вимірювані досягнення університетів у суспільному житті країни за видами економічної діяльності. Основою їх розрахунку виступають офіційні показники державної статистики, матеріали соціологічних опитувань, здійснених офіційно зареєстрованими інституціональними одиницями.

Індекс досягнень університетів загальний (ІДУЗ) – рейтинговий показник, який є сумою значень трьох окремих індексів: індекс досягнень університетів в освітній діяльності (ІДУО); індекс досягнень університетів у наукових дослідженнях та розробках (ІДУН); індекс досягнень університетів у інших видах економічної діяльності (ІДУІ).

(продовження)

Основні терміни та визначення економічного виміру рейтингування ЗВО:

Індекс досягнень університетів в освітній діяльності (ІДУО) – рейтинговий показник, який характеризує досягнення університетів за кодом КВЕД 85.42. Вища освіта, як основного виду економічної діяльності.

Питома вага значення ІДУО у значенні ІДУЗ не може бути меншою 51 %. Максимальна питома вага значення цього індексу у значенні загального індексу не повинна перевищувати 85 %. ІДУО є сумою значень окремих показників з можливим урахуванням їх відповідної пріоритетності.

Фактичні значення ІДУО пропонується розробляти за відповідною методикою на підставі наступних показників:

- *питома вага кількості здобувачів вищої освіти, які навчаються у ЗВО, у загальній кількості здобувачів в країні на початок і-ого навчального року, %;*
- *питома вага кількості здобувачів вищої освіти, які навчаються у ЗВО на умовах державного та/або регіонального замовлення, у загальній кількості здобувачів, які навчаються на умовах державного та/або регіонального замовлення в країні, на початок і-ого навчального року, %;*

(продовження)

Основні терміни та визначення економічного виміру рейтингування ЗВО:

- *питома вага фахівців із вищою освітою, які одержали дипломи у ЗВО, у загальній кількості фахівців із вищою освітою, які одержали дипломи в країні у і-ому календарному році, %;*
- *питома вага фахівців із вищою освітою, які одержали дипломи на умовах державного та/або регіонального замовлення у ЗВО, у загальній кількості фахівців із вищою освітою, які одержали дипломи на умовах державного та/або регіонального замовлення в країні в і-ому календарному році, %;*
- *питома вага валової доданої вартості, виробленої ЗВО за кодом КВЕД 85.42. Вища освіта, у загальній валовій доданій вартості, виробленій усіма ЗВО країни за цим кодом, у і-ому календарному році, %;*
- *обсяг валової доданої вартості, вироблений ЗВО за кодом КВЕД 85.42. Вища освіта, у розрахунку на одного науково-педагогічного працівника ЗВО, у і-ому календарному році, грн.;*
- *оцінка якості підготовки фахівців у ЗВО випускниками ЗВО після одного року здобуття диплому ЗВО;*
- *оцінка якості підготовки фахівців у ЗВО роботодавцями після одного року здобуття диплому ЗВО;*
- *оцінка якості підготовки фахівців у ЗВО професійними громадськими організаціями після одного року здобуття диплому ЗВО;*
- *інші показники.*

Основні терміни та визначення економічного виміру рейтингування ЗВО:

Індекс досягнень університетів у наукових дослідженнях і розробках (ІДУН) – рейтинговий показник, який характеризує досягнення університетів за кодом КВЕД 72. Наукові дослідження і розробки, як другорядного виду економічної діяльності ЗВО.

Питома вага значення ІДУН у значенні ІДУЗ може бути у межах 10% - 44%. ІДУН є сумою значень окремих показників з можливим урахуванням їх відповідної пріоритетності.

Фактичні значення ІДУН пропонуємо розраховувати на основі наступних показників:

- *питома вага валової доданої вартості, виробленої ЗВО за кодом КВЕД 72. Наукові дослідження і розробки, у загальній валовій доданій вартості, виробленій усіма ЗВО країни в і-ому році, %;*
- *обсяг валової доданої вартості, вироблений ЗВО за кодом КВЕД 72. Наукові дослідження і розробки, у розрахунку на одного наукового і науково-педагогічного працівника ЗВО в і-ому році, грн.;*
- *кількість наукових публікацій у розрахунку на одного наукового і науково-педагогічного працівника, одиниць;*
- *індекс цитувань наукових праць наукових і науково-педагогічних працівників ЗВО;*
- *інші показники, які характеризують досягнення ЗВО у наукових дослідженнях і розробках.*

Індекс досягнень університетів за іншими другорядними видами економічної діяльності (ІДУІ) – рейтинговий показник, який характеризує досягнення університетів за другорядними видами економічної діяльності, які зареєстровані ЗВО у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань (ЄДР).

Зокрема, за кодами КВЕД 55.1. Діяльність готелів і подібних засобів тимчасового розміщення; секції J. Інформатизація та телекомунікації; 68.2. Надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна; 69. Діяльність у сферах права та бухгалтерського обліку; 70. Діяльність головних управлінь (хед-офісів); консультування з питань керування; 71. Діяльність у сферах архітектури та інжинірингу: технічні випробовування та дослідження; 73. Рекламна діяльність і дослідження кон'юктури ринку; 74. Інша професійна, наукова та технічна діяльність; 85. Освіта (крім 85.42. Вища освіта); 86.10. Діяльність лікарняних закладів; секція R. Мистецтво, розваги та відпочинок.

Питома вага значення ІДУІ у значенні ІДУЗ може бути у межах 0 - 5 %. ІДУІ є сумою значень окремих показників з можливим урахуванням їх відповідної пріоритетності

Фактичні дані значення ІДУІ розраховуються перш за все на основі показників статистичної інформації щодо обсягів валової доданої вартості, виробленої ЗВО за відповідними кодами КВЕД, у загальній валовій доданій вартості, виробленій усіма ЗВО країни в і-ому році, %.

Рейтингування університетів як транзакційні витрати

Рейтингування університетів на основі економічного виміру як інституціональний засіб унормування економічної конкуренції ЗВО за одержання економічних переваг (вигод) обумовлює необхідність наявності щорічних значних фінансових ресурсів. Один із напрямів сучасної економічної теорії – неоінституціоналізм – сформулював для використання фінансових ресурсів із зазначеною метою визначення «транзакційні витрати».

В Україні правове унормування подібних витрат відсутнє

Висновки і рекомендації:

1. Реформування та впровадження сучасних методів регулювання суспільних відносин в Україні (у тому числі й відносин у сфері вищої освіти) обумовлюють необхідність їх здійснення з урахуванням принципів сучасної ринкової економіки.
2. Рейтингування університетів України, як інституціональний засіб унормування економічної конкуренції ЗВО з належним використанням економічного вимірювання не здійснюється.
3. Інституціалізація рейтингування університетів України потребує відповідного державного фінансування.
4. Рекомендувати МОН України видати наказ щодо розроблення проекту постанови Кабінету Міністрів України «Про рейтингування закладів вищої освіти України», в якому передбачити, зокрема, здійснення наступних заходів:
 - створення робочої групи для розроблення проекту постанови КМУ «Про рейтингування закладів вищої освіти України»;
 - розроблення Методики розрахунку індексу досягнень університетів України з урахуванням економічного вимірювання;
 - обґрунтування пропозицій щодо формування у складі Державного бюджету України окремої бюджетної програми «Рейтингування університетів України».